

การศึกษาแนวโน้มของหลักสูตรพระพุทธศาสนาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า

นางสาวทิพาพร ศิริพันธ์

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขานิติศาสตร์และการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร ภาควิชาบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2540

ISBN 974-638-255-1

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I17847035

**A STUDY OF THE TRENDS OF BUDDHISM CURRICULUM AT THE LOWER
SECONDARY EDUCATION LEVEL IN THE NEXT DECADE**

Miss Tipaporn Sirikhan

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Supervision and Curriculum Development
Department of Educational Administration**

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 1997

ISBN 974-638-255-1

พิมพ์และวางจำหน่ายโดยอภิวชิยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

ทิพาพร ศิริขันธ์ : การศึกษาแนวโน้มของหลักสูตรพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้นในทศวรรษหน้า

(A STUDY OF THE TRENDS OF BUDDHISM CURRICULUM AT THE LOWER
SECONDARY EDUCATION LEVEL IN THE NEXT DECADE)

อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ 167 หน้า.

ISBN 974-638-255-1.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวโน้มของหลักสูตรพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า ในด้านความสำคัญของหลักสูตร จุดประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างและเนื้อหา การจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลเป็นการวิจัยอนาคตโดยใช้เทคนิคเดลฟาย กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เชี่ยวชาญหลักสูตรพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างและไม่จำกัดคำตอบ และแบบสอบถาม ข้อมูลที่ได้วิเคราะห์โดยหาค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ หลักสูตรพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจะเป็นหลักสูตรที่มีความสำคัญโดยเน้นการนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เน้นการสอนให้สัมพันธ์กับวิชาอื่น ๆ ส่วนกลางเป็นผู้จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เหมือนกันทั้งประเทศ แต่เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นได้ และเน้นการปฏิบัติมากกว่าเนื้อหา โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิด รู้จักทำ และสามารถนำหลักธรรมมาแก้ไขปัญหาชีวิตได้ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้ดีขึ้น มีความรู้ ความเข้าใจ มีเจตคติที่ดีเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี ปฏิบัติหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้อง สามารถนำหลักธรรมเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ โครงสร้างหลักสูตรจะเป็นวิชาเลือกเสรี และมีอัตราเวลาเรียนเท่าเดิม ในการคัดเลือกเนื้อหาจะพิจารณาเนื้อหาสาระที่มีความถูกต้อง เป็นเนื้อหาที่เน้นหลักธรรม ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีความทันสมัย เหมาะกับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมและเหตุการณ์ปัจจุบัน ขอบข่าย เนื้อหายังคงเดิม เพียงแต่ปรับเปลี่ยนบางเนื้อหาที่มีความซ้ำซ้อน ลึกซึ้ง และยากเกินไป ได้แก่ เนื้อหาเรื่องพระไตรปิฎก ลักษณะการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีทักษะในการคิด การคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างไตร่ตรอง และการแก้ปัญหามากขึ้น เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จะใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย ผสมผสานกันให้เหมาะกับจุดประสงค์ เนื้อหา และวัยของผู้เรียน ครูจะเป็นตัวอย่างที่ดี เป็นผู้นำในเรื่องของคุณธรรม จริยธรรม และมีการใช้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น มีการใช้สื่อที่เป็นทรัพยากรในท้องถิ่นมากขึ้น นอกจากนี้หนังสือแบบเรียนจะมีเนื้อหาที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา และมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ การวัดและประเมินผลมีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียน วัดความสามารถในการนำไปใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม โดยใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อให้เหมาะสมกับพฤติกรรมที่ต้องการวัดและประเมินเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน จะใช้ทั้งสองแบบคือ แบบอิงเกณฑ์และแบบอิงกลุ่ม

ภาควิชา บริหารการศึกษา
สาขาวิชา นิเทศการศึกษาระดับมัธยมศึกษา
ปีการศึกษา 2540

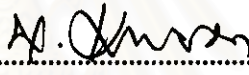
ลายมือชื่อนิติคุณ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาพร้อม

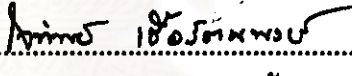
หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาแนวโน้มของหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
ในทศวรรษหน้า
โดย นางสาวทิพาพร ศิริพันธ์
ภาควิชา บริหารการศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์

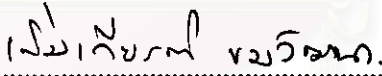
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินหลักสูตรปริญญาโท

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ศุภวัฒน์ ชุตินวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญมี เณรยอด)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.เพิ่มเกียรติ ขมวัฒนา)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3970631127 : MAJOR SUPERVISION AND CURRICULUM DEVELOPMENT

KEY WORD : TRENDS / BUDDHISM / CURRICULUM / LOWER SECONDARY EDUCATION LEVEL / NEXT DECADE

TIPAPORN SIRIKHAN : A STUDY OF THE TRENDS OF BUDDHISM CURRICULUM AT THE LOWER SECONDARY EDUCATION LEVEL IN THE NEXT DECADE. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. JAITIP CHUARATANAPHONG, Ph.D. 167 pp. ISBN 974-638-255-1.

This research had the objective to study the trends of Buddhism curriculum at the lower secondary education level in the next decade in terms of curriculum's significance, curriculum purposes structure, contents, teaching and learning activities, measurement and evaluation. This study was future research utilizing Delphi technique. Samples were the expertises on Buddhism curriculum at the lower secondary education, numbering 30 persons. Research tools were semi-structured interview form, and questionnaire form. Data were analyzed by using median and interquartile range.

The results of research could be summarized as follows: -Buddhism curriculum at the lower secondary education level will be significant curriculum, emphasizing on applying Dhamma principles in daily life, emphasizing the teaching in relating to other subjects. The central governmental agencies will develop the curriculum so that the students learn the same curriculum throughout the country; but still open the opportunity for the locality to adjust curriculum to suit the locality's problems and needs. This curriculum will emphasize on practice more than contents. It will aim that students will know how to think, how to do and be able to apply Dhamma principles to solve the problems of life; students can be improved their behaviors, having knowledge, understanding, good attitude, being good Buddhist, performing Buddhist's duty correctly, capable to bring Dhamma principles to be guiding in practices in order to create benefits to society and the country. Curriculum structure will provide selective subjects as well as having the same study time rate as before. In selection of the curriculum contents, consideration will be given to correct contents, being the contents which emphasize Dhamma principles and students can link for use in their daily life, having modernization being suitable to society's environments and present situation. The scope of the contents is still the same as before, but some contents are adjusted in order to avoid duplication and difficult contents, such as the contents about Tri Pitaka. Teaching and learning styles will enhance students' thinking skills and problem solving skills. Emphasis is on the student - centered teaching ; and various teaching methods are used in accordance with curriculum objectives, contents and students' age. The teacher will be the good model and leader in terms of moral principles and behavior. The utilization of the good interaction between teacher and students in the teaching learning activities will be occurred. More media of local resources will be used. Besides, textbooks will have correct contents of Buddhist principles as well as providing activities which promote students to use Dhamma principles in daily life. The main purpose of the measurement and evaluation in Buddhism curriculum is to develop the learner's behaviors using various and appropriate methods and tools. The criteria of evaluation will be two systems: groups reference and criteria reference. The criteria used in evaluation will be flexible.

ภาควิชา.....บริหารการศึกษา.....

สาขาวิชา.....นิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร.....

ปีการศึกษา.....2540.....

ลายมือชื่อนิต.....*Tipaporn Sirikhan*.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....*Assoc. Prof. Jaitip Chuaratanaphong*.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก
รองศาสตราจารย์ ดร.ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ ที่กรุณาดูแลเอาใจใส่ให้ข้อคิดเห็นและคำแนะนำ
ต่าง ๆ ด้วยความเมตตา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาคบริหารการศึกษาทุกท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
รองศาสตราจารย์ วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ รองศาสตราจารย์ ดร.บุญมี เณรยอด
อาจารย์ ดร.เพิ่มเกียรติ ขมวัฒนา ที่ให้ความเมตตาเสมอมา และขอกราบรำลึกถึงพระคุณ
ของ “ครู” ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้

ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลอันเป็น
ประโยชน์ยิ่งต่องานวิจัย ขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัยที่กรุณาให้ทุนอุดหนุน จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย สถาบันอันทรงเกียรติที่เป็นแหล่งให้ความรู้และประสบการณ์อันมีค่ายิ่ง
ขอขอบพระคุณญาติ ๆ และผู้มีพระคุณทุกท่าน เพื่อนทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือและคอยเป็น
กำลังใจเสมอมา

ความดีงามทั้งหลายอันพึงบังเกิดขึ้น จากงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอมอบทดแทนพระคุณ
แต่คุณพ่อเทียม คุณแม่รัตนา ศิริขันธ์ น้อง ๆ หลานทุกคน ผู้ซึ่งเป็นทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต

ทิพาพร ศิริขันธ์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	6
1.4 คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	6
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
2 ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
2.1 ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร.....	9
2.2 องค์ประกอบของหลักสูตร.....	11
2.3 จุดประสงค์ของหลักสูตร.....	13
2.4 โครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตร.....	14
2.5 การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรพระพุทธศาสนา.....	18
2.6 การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนหลักสูตรพระพุทธศาสนา.....	35
2.7 หลักสูตรพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533).....	41
2.8 เทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย.....	53
2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	58
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	64
3.1 การกำหนดกลุ่มตัวอย่างผู้เชี่ยวชาญ.....	64
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	65
3.3 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย.....	66
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	67
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	67
3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	68

สารบัญ (ต่อ) ---

บทที่	หน้า
3.7 เกณฑ์ที่ใช้ในการแปลผล.....	69
3.8 การสรุปและการอภิปรายผลการวิจัย.....	70
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	71
4.1 ตอนที่ 1 สถานภาพผู้เชี่ยวชาญ.....	71
4.2 ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาแนวโน้มของ หลักสูตรพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า.....	74
5 สรุปผลการวิจัยอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	96
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	96
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	97
5.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัย.....	110
รายการอ้างอิง.....	111
ภาคผนวก.....	117
ก. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการวิจัย.....	119
ข. หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย.....	122
ค. เครื่องมือในการวิจัยในแต่ละรอบ.....	125
ง. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละรอบ.....	149
ประวัติผู้วิจัย.....	167

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง ---

ตารางที่	หน้า
1 แสดงการลดลงของความคลาดเคลื่อนของจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ.....	57
2 จำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพผู้เชี่ยวชาญ.....	72
3 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแนวโน้มด้านความสำคัญ ของหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.....	74
4 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแนวโน้มด้านจุดประสงค์ของ หลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.....	76
5 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแนวโน้มด้านโครงสร้างของ หลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.....	78
6 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแนวโน้มด้านหลักเกณฑ์การ คัดเลือกเนื้อหาของหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.....	79
7 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแนวโน้มด้านขอบข่ายเนื้อหา ของหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.....	81
8 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแนวโน้มด้านลักษณะการเรียน การสอนของหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.....	83
9 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแนวโน้มด้านวิธีสอน หลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.....	85
10 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแนวโน้มด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ครูกับนักเรียนของหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.....	87
11 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแนวโน้มด้านลักษณะของ ครูผู้สอนหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.....	88
12 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแนวโน้มด้านสื่อการเรียน การสอนหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.....	89
13 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแนวโน้มด้านหนังสือและ แบบเรียนหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.....	91
14 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแนวโน้มด้านหลักสูตร พระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.....	92
15 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแนวโน้มด้านวิธีการและ เครื่องมือการวัดและประเมินผลหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น.....	93
16 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแนวโน้มด้านเกณฑ์การ ประเมินผลหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.....	95